

Alexander Sjubin: ”Makten måste återgå till folket”

[Ur [International Viewpoint](#), 3 januari 2023. Ursprungligen publicerad i [Posle](#), 26 december 2022. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Vad händer med Ryssland efter att fred har uppnåtts? Hur kan vi komma över konsekvenserna av februarikatastrofen? Vilka politiska och ekonomiska åtgärder kan vi förvänta oss idag? Historikern Alexander Sjubin betraktar det ryska samhällets förflutna och framtid i ett samtal med den rysk-engelska webbplatsen Posle.

Vilka historiska liknelser kan hjälpa oss att förstå vår komplicerade nutid och föreställa oss vår möjliga framtid?

Liknelser bevisar inte några påståenden, men historiska erfarenheter är förvisso viktiga. Låt oss dra lärdomar från ett sekel sedan, när det trista Första världskriget till sist ledde till en allmän kris, inklusive inbördeskrig och ekonomiskt sammanbrott, från vilket landet mödosamt tvingades hämta sig från under de följande åren. På den tiden tvingades Ryssland inleda en modernisering. Alla dessa händelser gjorde omställningen särskilt smärtsam och innebar uppoffringar. Idag måste vi också ta itu med utmaningen av en postindustriell övergång om vi vill gå framåt och inte falla samman. Ju snabbare vi överger löjliga imperialistiska ambitioner och koncentrerar oss på landets verkliga interna problem, desto större chanser kommer vi att ha att undvika en absolut tragedi.

Hur kan konflikten tänkas sluta, och hur skulle Rysslands framtid efter kriget kunna se ut?

Jag förutspådde mycket snabbt efter 24 februari hur allt skulle sluta. Den så kallade militära operationen kan inte uppnå sina mål, det kommer inte att bli någon seger, och konsekvenserna för Ryssland kan bli lika allvarliga som för Ukraina. Hittills verkar denna prognos vara riktig. Den förtryckande lagstiftningen gör det svårt att ens diskutera frågan. Men händelserna talar för sig själva, så man kan redan nu tala om vad som kommer att följa under nästa historiska period. Tyvärr kommer det att börja i en återvändsgränd med en frustrerad befolkning och tomma fickor. Vi kommer att bli tvungna att mödosamt återställa relationerna till våra grannar, som inte ens kunde tänka sig att det på 2000-talet var möjligt med en så omfattande förödelse och död i regionen. Men för att bevara sin makt och sina egendomar kommer de statliga ämbetsmännen att göra allt för att vända folk mot varandra. Det kommer att bli oerhört svårt att komma överens med våra europeiska grannar, men det är för tidigt att diskutera en möjlig kompromiss. Även om det går att se de övergripande ramarna för den, så kommer de inblandade parterna inte att ta den på allvar inom den närmaste tiden.

Idag är det viktigare att tänka på hur vardagslivet ska byggas upp i landet. Folk kommer att återvända från kriget med förstörda psyken, fattigdomen kommer att ha förvärrats i städerna och eländet kommer att ha spridit sig över de enorma områden som historien har givit oss, och som vi under vår strävan efter imperialistisk prakt inte har kunnat ta itu med på rätt sätt. Det enda som kan rädda Ryssland från missnöje bland alla de som har lämnats i sticket är den gemensamma uppgiften att få ordning på våra liv på grundval av nya principer. Inte på den gamla förbrukade kapitalismens väg, som under de nuvarande förhållandena bara kan leda oss till en ödesdiger häxkittel. En idealisk

lösning måste förlita sig på postindustriella teknologier och rätt samhällsförhållanden. Det kan ge en rimligt överkomlig väg ur landets kris. Vi måste vända blicken mot de frågor inuti landet som kan leda till ett lyckligt liv.

Kan den geopolitiska situation som februarikatastrofen fortsätter att driva på också tolkas som en förändring av världsordningen, inklusive att det internationella herraväldet har övergått från USA till Kina?

Geopolitiska konstruktioner som bara riktar in sig på hur enskilda länder kämpar om världsherraväldet fungerar inte längre på 2000-talet eftersom ländernas ekonomier är alltför sammanflätade. De processer vi idag bevittnar i Ryssland, Kina och Mellanöstern är delar av den stora kris som inledes 2008. Denna situation påminner om 1930-talets stora depression och dess efterverkningar. På den tiden ledde sammanbrottet för det kapitalistiska "välståndet" på 1920-talet så småningom till ett världskrig. Eftersom den "arabiska våren", t ex, inte ledde till några djupgående sociala omvandlingar så kan den ske igen. Vi har också sett hur djupgående pandemin rubbade systemet i väst. Militära konflikter på det postsovjetiska området och Kinas försök att förändra sin perifera ställning i ekonomin med hjälp av konsolidering av samhället och tvångspolitik utomlands kan också tolkas som en del av denna pågående process. Men en verklig hegemoni kräver mer än tillväxt av BNP. Vi måste övergå till mer utvecklade sociala förhållanden som passar den postindustriella perioden. Vi behöver en strategi som världen kan betrakta som progressiv och tilltalande.

2008 hade den globaliserade världen inte längre en enda ledare, och systemet rörde sig mot extraterritorialitet. Fientliga eliter kan till exempel hålla till på grannstater i New York och Seoul och samarbeta och konkurrera internationellt. Men krisen försvagade och undergrävde det globala kapitalistiska systemet. Detta bakslag kommer att sluta med en omgruppering av styrkor och strategier, inte med att Kina blir världsledare eftersom de saknar en tydlig plan för folket i USA och EU. Tanken att det finns en dominerande stat (eller ens tre eller fyra) är föråldrad och stämde bara för 1900-talets början. Nu lever vi i en annan period där ukrainska politiker kan påverka den tyska politiken, ryska politiker kan påverka amerikanska politiker, kinesiska politiker påverka ryska, och så vidare. Även om dagens amerikanska ledare upprätthåller världsordningens värderingar, så har de inte längre ambitionen att härska direkt över världens eliter. Istället vill de att eliterna ska tänka likadant för att garantera förutsägbarhet, säkerhet och framgångsrika affärer. Kinas eliter verkar inte vilja följa deras tänkesätt, vilket orsakar ömsesidig misstro och oro. Medan Kina höll på att moderniseras fanns det en vilja att lära och anpassa sig. När moderniseringen nu har fullbordats, gör landet anspråk på att vara andra centrum i en bipolär värld. Men därifrån till en nedgång för USA är det fortfarande långt. Om den nuvarande krisen till exempel leder till revolutionära omvälvningar i USA och överhuvudtaget i väst, så kommer det också att nå och ödelägga Kina. Enligt min uppfattning är diskussioner om vem som härskar över vilket land eller del av världen inte längre giltiga under det 21:a seklet. Det spelar inte längre någon roll vad gäller nutida teknologi och kultur. För att få bukt med territoriella konflikter och nationalistiska uppfattningar är de som vill gå bortom kalla krigets ramverk hjälpta av att förverkliga framtidsutsikterna av extraterritoriellt mänskligt samarbete.

Med detta sagt ser vi att territoriella konflikter fortfarande pågår. Innebär det att globaliseringsprojektet har nått en återvändsgränd? Vad kan det ersättas av?

De internationella konflikterna är ett resultat av 1800-talets och 1900-talets nationsbyggande, när

industrisamhället formades. Globaliseringen i slutet av 1900-talet utvecklades också inom industrisamhällets ramar. Det var därför den inte kunde få bukt med de internationella konflikterna, och till och med förvärrade dem när gränserna drogs upp för att tillfredsställa eliternas intressen. Sedan 2008 har krisen för globaliseringen lett till konflikter eftersom eliterna, med sitt ursprung i industrin, grupperade om sig. Men om världen omgrupperar sig på postindustriell grund, så kommer orsakerna till internationella territoriella konflikter så småningom att försvinna. Det kommer att vara mer sannolikt att man kommunicerar med någon som bor hundratals mil bort än med sin granne. Vilket språk som används i ett visst område är grundläggande i industrisamhället. Men i framtiden kommer det inte längre att spela någon roll eftersom folk kommer att kunna bo med grannar vars modersmål de inte förstår. Om man inte gillar sina grannar behöver man inte kommunicera med dem. Eftersom de flesta jobb kommer att ske på distans kommer man att kunna välja sin kommunikationskrets bland planetens alla invånare, inte bara bland sina medborgare. Om folk kommunicerar inom subkulturer som förenas av gemensamma intressen, kommer nationell identitet att förlora sin mening. Inte på kort sikt men vi kommer att komma dit.

Vilka är dessa subkulturer? Hur föreställer du dig dem?

Folk kommer att förenas av det som är värdefullast för dem. Det kan vara ett yrke, en hobby, en ideologisk önskan att förändra världen, en andlig praktik eller något annat. Jag ser subkulturer som något som liknar en fackförening, ett kooperativ eller en klubb för att dela erfarenheter.

Ryssland är ett multietniskt land. Vad ska det ha för politik mot olika etniska grupper för att undvika konflikter och brott mot rättigheter?

Vi bor i ett land som erkänner sin etniska mångfald. På pappret respekteras etniska minoriteter, i synnerhet eftersom de är så många. Men i verkligheten försöker staten förena den ”ryska världen”. Varför inte, låt oss säga, den turkiska världen? Och varför framställer politiker det ”tatar-mongoliska oket”^{*} som något elakartat när de diskuterar vårt lands historia? Ryssland är trots allt inte bara (och huvudsakligen) arvtagare till Kievriket utan också till Gyllene horden.

Vi borde slutligen medge att Ryssland inte är lika med den ryska nationalstaten, och att all sorts nationalism (inklusive strävandena att leda den så kallade ”ryska världen”) är destruktiv. Vi måste sluta att behandla olika etniska grupper som ”minoriteter” och skapa privilegier kopplat till regionen. Medborgare måste ha fulla rättigheter överallt och traditioner ska inte bara respekteras i territorier som har tilldelats speciella etniska grupper utan lika mycket överallt, från Murmansk till Vladivostok. Jag talar om traditioner som är förenliga med allmängiltiga värderingar, som garanterar medborgarna rätten att leva i enlighet med sin kulturella identitet och att människor kring dem inte drabbas om speciella sedvänjor är ålderdomligt förknippade med våld. Det är inte acceptabelt i dagens samhälle att tvinga på någon traditioner.

Vilket ekonomiskt program tror du att det ryska samhället behöver för att få bukt med krisen efter kriget? Och vad kan göras nu?

För det första är det uppenbart att projekt som kräver omfattande budgetutgifter inte kommer att fungera. Även om vi skulle vilja finansiera den sociala sektorn så kommer det – oavsett utgången på den nuvarande konflikten – att finnas enorma ekonomiska underskott. Under dessa besvärliga

^{*} Det är det vanliga namnet för den mongoliska invasionen av Kievriket och storhertigdömet Moskva, det mongoliska styret på 1200-talet till 1400-talet – IVP:s not.

omständigheter är samhälleliga förändringar det enda som kan rädda oss. Profiterna i företagen måste omfördelas från ägare och chefer till förmån för arbetare och för att garantera sociala rättigheter. Kapitalisterna måste vara de första som drar åt svångremmen. Men när krisen förvärras kommer inte detta att räcka.

Livet i de överfulla städerna kommer att vara en mycket större utmaning. Genom att livet i småstäder och byar är så obekvämt och ekonomiskt osäkert kommer folk till storstäderna, speciellt Moskva. Men Moskva kommer också att förlora de finansiella flödena från den internationella handeln och marknaden för fossila bränslen. Det kommer att bli nödvändigt att organisera livet med blygsamma utgifter. Och för detta har vi en fördel: enorma områden där man kan slå sig ner med maximal bekvämlighet. Anta att arbetet är på distans, så att folk till exempel kan bo i tekniskt avancerade byggnader med lokal energiförsörjning (vilket inte utesluter energinätverk i städerna men kommer att vara mer ekonomiskt), 3D-skrivare som tillhandahåller billiga hushållsapparater och teknologier och hydroponiska system för att odla grödor. På detta sätt går det att uppnå delvis självförsörjning. Det är fantastiskt för att minska kostnader utan att offra livskvalitet. Man kan hävda att dessa teknologier är dyra, men en gång i tiden var en dator, en skrivare och en mobil lyxvaror. Nu är de vardagsmat. Om det finns efterfrågan efter teknologin så blir den billigare. Och det är inte bara statliga drivkrafter som kan forma en social efterfrågan, utan också sociala relationer som gör det bekvämt att leva med dessa teknologier.

Idag är landets resurser samlade i de härskande eliternas händer, huvudsakligen i Moskva och några få andra städer, och folk dras till dessa resurser i sin jakt på välstånd. Om resurserna förblir lokala kommer folk att bo mer eller mindre jämnt utspridda över Rysslands territorium (kanske förutom på ställen med ett hårt klimat). Vi måste decentralisera makten för att undvika att resurserna suggs upp av centrum. Ryssland borde förändras från ett imperium till en federation (för övrigt i linje med den Ryska federationens konstitutionella principer), med självständiga regioner med jämlika rättigheter och faktiskt självstyre. Makten måste återgå till folket, de lokala myndigheterna borde ta de flesta besluten och bara tilldela den federala regeringen så mycket som folket anser vara nödvändigt. De centrala myndigheternas styre borde vara strikt begränsat till gemensamma intressen: medborgerliga rättigheter, sociala och miljönormer, utrikespolitik och säkerhet inom gränserna, brottsövervakning. Allt annat kan folk bestämma i sina samhällen. Kort sagt kallar jag detta program för "2S – 2R": samhällsomvandling, självstyre, reglering av ekonomin och remodernisering utifrån postindustriella principer.

Du talar ofta om det postindustriella samhället, men ditt begrepp skiljer sig från det i läroböcker. Vad menar du med det och hur kan vi uppnå det?

Det finns inte en enda uppfattning i denna fråga i läroböckerna. Som författare till en lärobok är jag säker på det. Det är ett brett ämne så jag kan bara svara kortfattat här. Läsaren kan hitta mer i "Informaliatmanifestet".¹ Det finns en utbredd uppfattning att de moderna samhällena i väst redan befinner sig i den postindustriella eran, men det stämmer inte. För att anses vara postindustriellt måste ett samhälle skilja sig från det traditionella bondesamhället och städernas moderna industrisamhälle, annars är det inte "post-". Industrisamhället grundar sig ett hierarkiskt styre uppifrån och ner och att arbetarna är snävt specialiserade och fungerar som verktyg i en organisation och en produktionscykel. Dagens värld är fortfarande i huvudsak organiserad utifrån denna princip: "Du är

1 [Informaliat Manifesto](#) [på ryska].

chefen, jag är idioten.” Istället borde det postindustriella samhället vara helt annorlunda, inte hierarkiskt utan självstyrande och horisontellt. Folks aktiviteter kommer inte att vara funktionella utan övervägande kreativa. Den samhälleliga uppdelningen i härskande och arbetande klasser kommer att dö, och framtidens viktigaste samhällsskikt, som jag kallar ”informaliat”, kommer att kombinera kreativa, organisatoriska uppgifter med att förverkliga tanken: ”Jag beslutade, så jag gjorde det.” Automatisering och självförsörjning kan sörja för denna samhällsordning, och skapande mänsklig aktivitet kommer att dominera över ”arbete” som bara tillämpar andra människors idéer.

Det postindustriella samhället är också postkapitalistiskt, i grund och botten socialistiskt i sin ursprungliga mening, före Stalin. Många rörelser och organisationer som höjde den röda fanan var inte organiserade utifrån socialistiska principer: de var hierarkiska och auktoritära. En verklig socialism är ett jämlikt, självstyrande, självorganiserat, kreativt, dvs. postindustriellt samhälle.

Tack vare dator- och informationsteknologin och en ny nivå av kommunikation kan vi inleda övergången till det samhälle som tidigare humanister, socialister och framtidsvisionärer drömde om. Men det kräver också en omvandling av medvetandet, en kulturrevolution. Vi måste sluta att hålla kvar vid de gamla fetischerna rikedom och makt, att jaga efter ekonomisk seger och statens storhet.

Redan de första stegen i denna övergång kan få en del av vår tids brännande problem att försvinna. Ett bekvämt liv är möjligt nästan överallt, inte bara i storstäderna. Ett demografiskt utflöde från städerna kommer också att förbättra livet där: trafikstockningar och folkmassor kommer att försvinna, och den vansinniga höghusutvecklingen att upphöra. Den ekologiska situationen kommer att förbättras. Det innebär bättre hälsa. Många människor kommer att kunna arbeta på distans och lämna fabrikerna eftersom automatiseringen utvecklas. Följaktligen kommer dessa personer att kunna engagera sig i kreativ verksamhet och uppfinningar. Men även inom industrin kommer självstyret att förbättra produktionen och arbetsförhållandena. När jag var ung arbetade jag på en fabrik. En del arbetare hade spännande idéer om att förbättra organiseringen av arbetet men cheferna ville inte det. De var rädda för förändringar och hade en snobbig inställning till gräs-rötterna. Det var så fel.

Vi måste skapa ett samhälle där kreativitet och jämlikhet härskar. Det är långt borta men börjar med små steg. Eliterna kommer givetvis att göra allt för att förhindra detta eftersom det innebär deras sociala död. Men den nuvarande ”operationens” allvarliga konsekvenser kan underminera eliternas makt i vårt land betydligt. När de gamla metoderna misslyckas så kan det orsaka splittring och uppmuntra en del av de härskande och lägre klasserna att leva på ett nytt sätt. Då kan de bli möjligt att gå vidare till det postindustriella samhället. Många delar finns redan tillhanda och de behöver bara förenas. En kritisk massa av organiserade aktivister som inspireras av denna tanke behöver samlas. Om inte denna subjektiva faktor uppstår kommer Ryssland att fortsätta att sjunka ner i socialt förfall eller bli ett omodernt land som hotar andra med bajonetter. Världen står vid en viktig korsväg, precis som i slutet av medeltiden innan inledningen av den industriella moderniseringen. I Europa började det redan på 1300-talet, men på den tiden vågade inte folk bryta med de gamla tänkesätten och livsstilen. Först på 1500-talet, i och med början av reformationen, blev övergången oåterkallelig. Det är upp till den nya generationen att avgöra om detta sekel kommer att kännetecknas av en lång kris eller ett steg framåt mot en ny fredlig framtid.